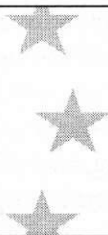

Marcin Kosienkowski

Proces narodotwórczy w Naddniestrzańskiej Republice Mołdawskiej¹

Naddniestrzańska Republika Mołdawska (Naddniestrze) to quasi-państwo położone w Europie Wschodniej. W świetle prawa międzynarodowego stanowi integralną lewobrzeżną część Republiki Mołdowy, faktycznie jednak – od początku lat 90. XX w. – jest od niej niezależna. Wkrótce po oderwaniu się Naddniestrza od Mołdowy jego władze podjęły działania na rzecz konsolidacji wieloetnicznej ludności naddniestrzańskiej (jej trzonem są trzy grupy – Mołdawianie, Rosjanie i Ukraińcy) w „naród naddniestrzański” ściśle powiązany ze swym „państwem”. Jest to jeden ze sposobów wzmocnienia państwowości Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej zarówno w wymiarze zewnętrznym, jak i wewnętrznym. W pierwszym przypadku ma stanowić argument dla międzynarodowej opinii publicznej, usprawiedliwiający funkcjonowanie Naddniestrza jako „państwa” wyjątkowego „narodu naddniestrzańskiego”. Jego istnienie jest więc przedstawiane jako realizacja zasady samostanowienia narodów. W drugim przypadku ma przeciwdziałać powstawaniu i/lub rozwojowi wśród mieszkańców regionu naddniestrzańskiego tendencji zjednoczeniowych z Republiką Mołdowy².

¹ * Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008–2010 jako projekt badawczy.

² Zob.: A. Safonow, *Głos w dyskusji podczas prezentacji trójstronnego planu rozwiązania problemu naddniestrzańskiego*, Moskwa, 25.05.2006, za: „Transnistrian Digest” 2006, No 20 (Special Issue), s. 7, 13; W. Kotosow, D. Zajac, *Pridniestrowskij konflikt: sraženije idientycznostiej*, „Sodružestwo. Intierniet”, 29.11.2000, <http://cis.ng.ru/> [25.04.2006]; Ch. King, *The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia's Unrecognized States*, „World Politics” 2001, nr 53, s. 543–545; S. Troebst, „We are Transnistrians!” *Post-Soviet Identity Management in the Dniester Valley*, „Ab Imperio” 2003, nr 1, s. 1–24; W.Ja. Grosuł, T.S. Guzienkova, *Pridniestrowje*, [w:] *Mołdawija. Sowriemiennyje tiendencyi razwitija*, ried. Je. M. Kożokin, Moskwa 2004, s. 400–401; O. Nantoi, *The Issue of the Conflict in the Eastern Zone of the Republic of Moldova after Maastricht*, [w:], *Aspects of the Transnistrian Conflict*, eds. A. Barbarosie, O. Nantoi, Chişinău 2004, s. 238–243; N. Belitser, *Civil Society in Transnistria? (A View from Ukraine)*, „EuroJournal.org – Journal of Foreign Policy of Moldova” 2005, No 11, s. 2–3,

Dla osiągnięcia zamierzonego przez władze quasi-państwa celu w Naddniestrzu stworzono ideologię państwową. Jest ona realizowana powszechnie zarówno przez „państwowe”, jak i „pozapaństwowe” struktury lewobrzeżnej Mołdowy. Podstawowymi elementami ideologii naddniestrzańskiej są – według I. Błagodatskich z Centra socjalnych i polityczeskich issledowanij „Pierspiektiwa” funkcjonującego w ramach Naddniestrzańskiego Uniwersytetu Państwowego im T. Szewczenki – obraz „idealnej Ojczyzny”, idea niepodległego państwa, idea wspólnoty z Rosją, idea Naddniestrza jako krańca rosyjskiej przestrzeni kulturowej (Wschodu), pamięć o pięciomiesięcznej wojnie mołdawsko-naddniestrzańskiej z 1992 r. i obraz wroga³. Podobnie widzi problem badacz niemiecki S. Troebst, dodając jednak jeszcze pamięć o ZSRR i kult (niezmiennego) „prezydenta” I. Smirnowa, a także badacze rosyjscy W. Grosuł i T. Guzienkowa, choć charakteryzują ideologię państwową Naddniestrza konkretniej – jako połączenie nowego patriotyzmu naddniestrzańskiego, elementów idei radzieckiej i rosyjskich tradycji⁴. Naukowiec norweski P. Kolstø zwraca zaś uwagę tylko na trzy składniki: wspólny język – rosyjski, odrębną historię i nostalgię za ZSRR⁵. Dalej zostaną przedstawione elementy naddniestrzańskiej ideologii państwowej na podstawie typologii I. Błagodatskich, uzupełnionej o propozycję S. Troebsta.

Władze lewobrzeżnej Mołdowy przedstawiają ją jako: „idealną Ojczyznę narodu naddniestrzańskiego”; niewielką przestrzeń, na której od wieków pokojowo żyją wspólnie Mołdawianie, Ukraińcy i Rosjanie, a także Bułgarzy, Polacy, Żydzi, Białorusini, Niemcy i Gagauzi; dom tych, którzy w regionie naddniestrzańskim się urodzili, ale też osiedlili; obszar, na którym nie dominuje żadna grupa narodowościowa, żadna nie jest rdzenna, „przyjezdna”, żadna też nie jest okupantem. Na dowód zgodnego współistnienia kilku narodów reżim przytacza fakt, że w Naddniestrzu status języka oficjalnego mają trzy języki: mołdawski (pisany cyrylicą), rosyjski i ukraiński⁶.

<http://www.eurojournal.org/> [20.12.2008]; I.M. Błagodatskich, *Ideological Resource of the Pridniestrovian Statehood*, [w:] *The International Law and Modern world Realities: The Pridniestrovian Moldavian Republic as a Full-Fledged State*, eds. S. Beril, I. Galinsky, I. Błagodatskich, Tiraspol 2006, s. 93–98; P. Kolstø, *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*, „Journal of Peace Research” 2006, No 6, s. 729–731; N. Cojocar, *Nationalism and Identity in Transnistria*, „Innovation” 2006, No 3–4, s. 261–272.

³ I.M. Błagodatskich, *Ideological Resource...*, s. 93–98.

⁴ S. Troebst, *„We are Transnistrians!”...*, s. 1–24; W.Ja. Grosuł, T. S. Guzienkowa, *Pridniestrowje...*, s. 400–401.

⁵ P. Kolstø, *The Sustainability...*, s. 731. Zob. też: P. Kolstø, A. Malgin, *The Transnistrian Republic: A Case of Politicized Regionalism*, „Nationalities Papers” 1998, No 1, s. 103–128.

⁶ *Priwjetstwijsje priezidienta PMR I. N. Smirnowa uczastnikam mieźdunarodnoj naučnoj konfieriencyi «Pridniestrowskaja gosudarstwiennost’: istorija i sowriemiennost’» poswiaszczennoj 80-letiju MASSR (12 oktabria 2004 g.)*, [w:] *Riespublika na Dniestrie. K 80-letiju obrazowanija MASSR*, Tiraspol 2005, s. 3–5; N.W. Babilunga, *Pridniestrowskij konflikt: istoki, charakter, osobiennosti*, [w:]

Ponadto władze głoszą, że terytorium naddniestrzańskie należy wyłącznie do jego mieszkańców, nie może być więc uważane w żadnym przypadku ani za obszar mołdawski, ani ukraiński, ani jakiegokolwiek innego państwa. Znamienny jest fakt, że I. Smirnow zatytułował jedną ze swych książek o lewobrzeżnej Mołdowie *Życie na naszej ziemi*; przy tym należy wspomnieć, że sam przybył na nią dopiero w 1987 r. Na potwierdzenie wyłączności społeczeństwa naddniestrzańskiego na terytorium Naddniestrza reżim używa argumentu, że region ten wchodził w skład Mołdawskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (MASRR), funkcjonującej w latach 1924–1940 w ramach Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i traktowanej jako pierwsza państwowość naddniestrzańska⁷.

Idea niepodległego państwa nawiązuje właśnie do faktu istnienia MASRR, nielegalnie zresztą – zdaniem reżimu I. Smirnowa – zlikwidowanej i połączonej z prawobrzeżną Mołdową (Besarabią) w Mołdawską Socjalistyczną Republikę Radziecką. Współczesna Naddniestrzańska Republika Mołdawska ma być odtworzeniem republiki autonomicznej, stanowiąc drugą formę państwowości naddniestrzańskiej. Naddniestrze jest przedstawiane jako wyraz samoorganizacji, samorządności i samowystarczalności (zasada „trzech S”) „narodu naddniestrzańskiego”, jako jego świętość i powód do dumy, jako pewne zabezpieczenie jego interesów, sposobu życia, moralnych i materialnych wartości, demokracji i wolności. Reżim potwierdza słuszność idei niepodległego państwa faktem funkcjonowania Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej już przez kilkanaście lat, pomimo bardzo trudnych warunków politycznych i ekonomicznych⁸.

Ważne miejsce w naddniestrzańskiej ideologii państwowej zajmuje idea wspólnoty z Rosją, utożsamianą zarówno z Imperium Rosyjskim, Republiką Rosyjską, Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Radziecką, Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, jak i ze współczesną Federacją Rosyjską. Idea ta ma dotyczyć przeszłości – począwszy od lat 1791–1793, kiedy większość obszaru dzisiejszego Naddniestrza została przyłączona do Rosji carskiej i praktycznie

Fienomien Pridniestrowja, Tiraspol 2000, s. 177–186; idem, *Pierwaja i wtoraja riespubliki na Dniestrze: istoriczeskaja prawopriemstwiennost'*, [w:] *Riespublika na Dniestrze...*, s. 38–43; S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 7; I.M. Blagodatskich, *Ideological Resource...*, s. 96–97.

⁷ I.N. Smirnow, *Żyt' na naszej ziemle*, Tiraspol 2001. S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 5; N. W. Babilunga, *Pierwaja i wtoraja...*, s. 26–43; I.M. Blagodatskich, *Ideological Resource...*, s. 96–97; A. Gil, *Geneza Mołdawskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej*, [w:] *Konflikt niskiej intensywności w Naddniestrzu*, red. M. Celewicz, J. Kłoczowski, M. Pietraś, Lublin 2006, s. 41–50.

⁸ *Priwjetstwie priezidenta PMR...*, s. 4–5; N.W. Babilunga, *Pridniestrowskij konflikt...*, s. 177–186; S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 5, 7; W.Ja. Grosuł, T.S. Guzienkowa, *Pridniestrowje...*, s. 401; O. Nantoi, op.cit., s. 242–243; N.W. Babilunga, *Pierwaja i wtoraja...*, s. 41–43; I.M. Blagodatskich, *Ideological Resource...*, s. 94; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic Conflict Assessment*, London 2006, s. 26; A. Gil, op.cit., s. 41–50; D. Lynch, *De facto 'States' around the Black Sea: The Importance of Fear*, „*Southeast European and Black Sea Studies*” 2007, No. 3, s. 489–490.

nieprzerwanie (główny wyjątek stanowi okupacja rumuńska w latach 1941–1944) pozostawała pod zwierzchnictwem Sankt Petersburga, a później Moskwy do upadku ZSRR w 1991 r. – teraźniejszości i przyszłości oraz obejmować kulturę, religię czy język (rosyjski zdecydowanie dominuje bowiem w lewobrzeżnej Mołdowie, pomimo deklarowanej trójjęzyczności)⁹.

Symbolem wspólnoty Naddniestrza z Rosją uczyniono A. Suworowa, który dzięki zwycięstwu w jednej z wojen rosyjsko-tureckich doprowadził do przyłączenia części obecnego terytorium naddniestrzańskiego do Imperium Rosyjskiego i założył stolicę lewobrzeżnej Mołdowy – Tyraspol. Z jednej strony, jest on traktowany jako wielki rosyjski dowódca; z drugiej zaś, jako wyzwoliciel i bohater narodowy Naddniestrza, jego postać łączy więc rosyjskość z naddniestrzańskością. A. Suworow stanowi najbardziej znany symbol naddniestrzański, np. banknoty używane w quasi-państwie zawsze nosiły jego wizerunek. Początkowo – do 1993 r. – były to ruble radzieckie i rosyjskie z naklejonymi znaczkami z podobizną dowódcy, następnie – od 1994 r. – własne ruble naddniestrzańskie: do 2000 r. z jego nadrukowanym portretem lub obrazkiem pomnika z Tyraspola, na którym był przedstawiony jako jeździec, a od 2000 r. tylko z podobizną na kilku nominałach¹⁰.

Idea wspólnoty z Rosją jest wzmacniana ideą Naddniestrza jako krańca cywilizacji. Władze naddniestrzańskie podkreślają, że quasi-państwo stanowi granicę pomiędzy rosyjską (wschodnią) a rumuńską (zachodnią) przestrzenią kulturową. Mołdowa jest przedstawiana jako należąca do przestrzeni rumuńskiej (zachodniej) ze względu na fakt, iż, po pierwsze, krócej należała do Rosji (w rozumieniu naddniestrzańskim) – w latach 1812–1918, 1940–1941 i 1944–1991; po drugie, w 1918 r. tworzyła niezależną Mołdawską Republikę Demokratyczną, a w latach 1918–1940 i 1941–1944 stanowiła integralną część Królestwa Rumunii; po trzecie, w związku z dominacją Mołdawian w strukturze ludności oraz; po czwarte, z powodu

⁹ *Intierwju s Nikołajem Wadimowiczem Babilungoj* (profesorem Naddniestrzańskiego Uniwersytetu Państwowego im. T. G. Szewczenko w Tyraspolu), „Człowiek i Jego Prawa”, 27.02.2008, <http://www.cip.nm.ru/> [25.03.2009]. Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE), *Transnistrian Conflict. Origins and Main Issues*, 1994, s. 6, <http://www.osce.org/> [28.03.2009]; P. Kolstø, *Nation Building in Russia and the post-Soviet States*, Oxford 2000, s. 148–149; A. Skvortsova, *The Cultural and Social Makeup of Moldova: A Bipolar or Dispersed Society?*, [w:] *National Integration and Violent Conflict in Post-Soviet Societies. The Cases of Estonia and Moldova*, red. P. Kolstø, Lanham 2002, s. 175–176; S. Troebst, op.cit., s. 6–7; I.M. Blagodatskikh, *Ideological Resource...*, s. 95–96; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic...*, s. 7; N. Cojocaru, *Nationalism and Identity...*, s. 264, 266; R.A. Chamberlain-Creangă, *Identity and Industrial Change on a Contested Borderland, Moldova and Secessionist Transnistria (Research Summary)*, 2007, London School of Economics and Political Science, s. 3, <http://www.irex.org/> [10.03.2009].

¹⁰ S. Troebst, „*We are Transnistrans!*”..., s. 8–9; I.M. Blagodatskikh, *Ideological Resource...*, s. 95–96; N. Cojocaru, *Nationalism and Identity...*, s. 266.

rolniczego charakteru regionu, który w czasach ZSRR wiązał jego ludność bardziej z władzami republikańskimi niż ze związkowymi¹¹.

Istotne miejsce w ideologii państwowej Naddniestrza – choć z biegiem czasu tracące na znaczeniu – zajmuje pamięć o Związku Radzieckim. Obszar naddniestrzański był bowiem częścią ZSRR przez cały okres jego istnienia. Ponadto podlegał procesowi intensywnej sowietyzacji, forsownej industrializacji – co wiązało się z napływem specjalistów z całego Związku Radzieckiego, przy czym przemysł należał głównie do kompleksu wojskowo-przemysłowego i był podporządkowany bezpośrednio władzom radzieckim, a nie republikańskim – a także militaryzacji. Lewobrzeżna część MSRR stanowiła przy tym atrakcyjne miejsce na emeryturę dla żołnierzy Armii Radzieckiej. Wreszcie ZSRR jest państwem urodzenia dla wielu mieszkańców Naddniestrza i ich przodków¹².

W lewobrzeżnej Mołdowie zachowano dużo symboli łączących quasi-państwo ze Związkiem Radzieckim. Na przykład flaga i w dużym stopniu herb Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej to kopie flagi i herbu MSRR. Co ważne, obydwa symbole „narodowe” zawierają sierp, młot i czerwoną gwiazdę (choć w pewnym okresie lat 90. XX w. na fladze ich nie było¹³). Pozostawiono też radzieckie nazwy miast i wsi oraz ulic – główna zazwyczaj nosi imię W. Lenina. Jego pomniki nadal stoją naprzeciw budynków „państwowych” (jednak na banknotach przedstawiających siedzibę „prezydenta” i „rady najwyższej” quasi-państwa nie uwzględniono obecności pomnika W. Lenina w jej sąsiedztwie, chociaż w rzeczywistości istnieje), obchodzi się też święta radzieckie, jak rocznica rewolucji październikowej. Kult A. Suworowa również w pewnym stopniu stanowi dziedzictwo radzieckie, jego pomnik usytuowany został bowiem w centrum Tyraspoła jeszcze w latach 70. XX w.¹⁴

Pamięć o wojnie mołdawsko-naddniestrzańskiej z 1992 r., traktowanej jako napaść Mołdowy na bezbronną ludność Naddniestrza, jest przedstawiana jako jeden z najważniejszych punktów historycznej świadomości „narodu naddniestrzańskiego”. Dla jej upamiętnienia stworzono specjalne miejsca, przygotowuje

¹¹ Wywiad z N. Popescu (analitykiem brukselskiego Centre for European Policy Studies, a następnie londyńskiego European Council on Foreign Relations), Kiszyniów, 24.07.2007. OSCE, op.cit., s. 6; P. Kolstø, *Nation Building...*, s. 148–149; S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 6, 8–9; I.M. Blagodatikh, *Ideological Resource...*, s. 96; N. Cojocaru, *Nationalism and Identity...*, s. 263–266.

¹² Wywiad z Ș. Uritu (szefem Komitetu Helsińskiego w Mołdowie), Kiszyniów, 06.07.2007. Wywiad z N. Popescu, A. Jaz’kova, *Głos w dyskusji podczas prezentacji trójstronnego...*, s. 11–12; Ch. King, *Benefits...*, s. 532; P. Kolstø, *Nation building...*, s. 148; A. Skvortsova, *The Cultural...*, s. 175; S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 2–3, 8–9; W.Ja. Grosuł, T. S. Guzienkova, *Pridniestrowje...*, s. 366–372; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic...*, s. 7, 21; N. Cojocaru, *Nationalism and Identity...*, s. 264, 266; R.A. Chamberlain-Creangă, op.cit., s. 1–3.

¹³ Russkij centr flagowiedienija i geraldiki, *Flagi Mołdowy. Pridniestrowje*, <http://www.vexillographia.ru/> [4.04.2009].

¹⁴ Wywiad z N. Popescu. S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”, s. 9; W.Ja. Grosuł, T.S. Guzienkova, *Pridniestrowje...*, s. 400–401; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic...*, s. 21.

się programy radiowe i telewizyjne, wydaje publikacje i wspomnienia uczestników, organizuje spotkania w szkołach z obowiązkową minutą ciszy dla oddania czci poległym. Władze przywiązują dużą wagę również do całego okresu walki o uzyskanie przez Naddniestrze faktycznej niezależności od Mołdowy, obejmującego lata 1989–1992¹⁵.

W ideologii państwowej reżim I. Smirnowa wykorzystuje także obraz wroga – Republiki Mołdowy, utożsamianej właściwie z Rumunią – przed którym obronę może zapewnić wyłącznie „państwo” – Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Mołdowa jest przedstawiana jako dążąca do likwidacji quasi-państwa i przyłączenia go do siebie przy użyciu niehumanitarnych, podstępnych metod, jak blokady ekonomiczne, celne, dyplomatyczne, informacyjne i inne czy awantury i prowokacje wojenne. Gdyby władzom centralnym to się udało, ludności naddniestrzańskiej, jak twierdzi reżim I. Smirnowa, groziłoby, po pierwsze, narzucenie języka mołdawskiego/rumuńskiego (pisanego łacinką, a nie cyrylicą), którego znajomość w Naddniestrzu jest dość słaba i w następstwie osłabienie jej tożsamości oraz pogorszenie pozycji społecznej i sytuacji socjalno-ekonomicznej po drugie, przyłączenie Mołdowy wraz z regionem naddniestrzańskim do Rumunii, co miałoby wiązać się z pełną dyskryminacją i asymilacją mieszkańców quasi-państwa czy z zagrożeniem bezpieczeństwa osobistego, a nawet utratą życia¹⁶.

Władze Naddniestrza opierają obraz wroga, po pierwsze, na zakorzenionym w świadomości byłych obywateli radzieckich strachu przed Rumunią i Rumunami intensywnie kształtowanym przez ZSRR. Po drugie, na pamięci o okupacji rumuńskiej z lat 40. XX w., traktowanej jako jeden z najgorszych okresów w historii regionu naddniestrzańskiego i innych obszarów, które się pod nią znalazły. Po trzecie, na wspomnieniu wydarzeń z przełomu lat 80. i 90. XX w. Wtedy to Rada Najwyższa Mołdawskiej SRR przyjęła ustawę przyznającą status języka państwowego językowi mołdawskiemu (rumuńskiemu), pisanemu alfabetem łacińskim, a nie jak dotychczas cyrylicą, która wraz z innymi „językowymi” aktami prawnymi stała się podstawą do licznych zwolnień z pracy osób nieznających go. Ponadto, w opinii nieromańskiej części mieszkańców republiki, Mołdowa obrała jawny kurs na przyłączenie się do Rumunii, o czym miało świadczyć przyjęcie, oprócz ustaw

¹⁵ *Kniga pamiati zaszcitnikow Pridniestrowja*, Tiraspol 1995; W. Kołosow, D. Zajac, *Pridniestrowskij konflikt...*, S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 10; A. Wołkowa, *Goriaczeje leto 1989 goda*, Tiraspol 2004; I.M. Blagodatskikh, *Ideological Resource...*, s. 95; P. Kolstø, *The Sustainability...*, s. 730; N. Cojocar, *Nationalism and Identity...*, s. 266–272; *1992 god w pamiati Pridniestrowja*, red. Z. G. Todoraszko, Tiraspol 2007.

¹⁶ *Priwjetstwiye priiedzidenta PMR...*, s. 4–5; *Intierwju s Nikolajem Wadimowiczem Babilungoj...*, N.W. Babilunga, *Pridniestrowskij konflikt...*, s. 184; A. Skvortsova, *The Cultural...*, s. 176; S. Troebst, „*We are Transnistrians!*”..., s. 6; N.W. Babilunga, *Pierwaja i wtoraja...*, s. 40–41; I.M. Blagodatskikh, *Ideological Resource...*, s. 97; P. Kolstø, *The Sustainability...*, s. 730; D. Lynch, *De facto 'States'...*, s. 483–496.

językowych, rumuńskiej symboliki narodowej – trójkolorowej niebiesko-żółto-czerwonej flagi i hymnu *Przebudź się, Rumunie*, objęcie urzędu premiera przez jednego z liderów Frontu Ludowego Mołdawii, skupiającego również prozjednoczeniowych radykałów, czy uznanie aneksji Besarabii przez ZSRR w 1940 r. za nieważną. Wreszcie Mołdowa, według ludności naddniestrzańskiej, dokonała zbrodniczego aktu agresji na Naddniestrze. Po czwarte, na nie do końca odpowiedzialnym zachowaniu władz Rumunii. Przede wszystkim państwo to od kilkunastu lat hamuje przyjęcie rumuńsko-mołdawskiego traktatu o przyjaźni i współpracy oraz traktatu granicznego, podważając w ten sposób państwowość mołdawską. Jego prezydent T. Băsescu głosi natomiast, że po zjednoczeniu Niemiec Rumunia pozostaje jedynym podzielonym państwem Europy, przy tym tą drugą, oderwaną częścią miałyby być Republika Mołdowy. W lipcu 2006 r. zaproponował zaś błyskawiczne przyłączenie do swego państwa jego północno-wschodniego sąsiada, by ten, jako część Rumunii, wszedł razem z nią 1 stycznia 2007 r. w skład Unii Europejskiej¹⁷.

Kult I. Smirnowa stanowi nowszy element naddniestrzańskiej ideologii państwowej. Został upowszechniony w czasie przygotowań do 10. rocznicy powołania Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej obchodzonej w 2000 r. „Prezydent” jest przedstawiany jako lider Naddniestrza, jako wszechstronna, pracowita i niezłomna postać, będąca politykiem, dyplomatą, ekonomistą czy głównodowodzącym, a także obrońcą i dobrodziejem „narodu naddniestrzańskiego”. Ponadto I. Smirnow jest wszechobecny w mediach, jego portrety wiszą w urzędach naddniestrzańskich. W 2001 r. zaś wydano na cześć „prezydenta” Naddniestrza książkę pt. *Lider*¹⁸.

Władze Naddniestrza twierdzą, iż „naród naddniestrzański” (już) istnieje, obejmuje zdecydowaną większość ludności regionu i jest bytem w pełni ukształtowanym¹⁹. Tak samo uważają tamtejsi socjologowie, opierając się na wynikach swoich badań opinii publicznej. Na przykład w badaniu Centra socjalnych i polityczeskich issledowanij z listopada 2007 r. 74% mieszkańców Naddniestrza miało potwier-

¹⁷ A. Safonow, głos w dyskusji..., s. 17; A. Popov, *Głos w dyskusji podczas prezentacji trójstronnego...*, s. 17; W. Siemionow, *Geneza i anatomia konfliktu naddniestrzańskiego*, [w:] *Polityka narodowościowa państw Europy Środkowowschodniej*, red. Z.J. Pietraś, A. Czarnocki, Lublin 1993, s. 37–38; A. Skvortsova, *The Cultural...*, s. 175–177; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic...*, s. 7–8, 11–12, 16; N. Cojocar, *Nationalism and Identity...*, s. 264; A. Smirnow, *Rumynija i Mołdawija obiediniatsia w ramach Jewrosojuza, szcizajet rumynskij priezident*, 4.07.2006, Nowyj Riegiion 2, <http://www.nr2.ru/> [17.07.2009]; S. Wulpie, *Priezident Rumynii wnow' prizwał k obiedinieniju s Mołdawijej*, 28.03.2008, Nowyj Riegiion 2, <http://www.nr2.ru/> [28.03.2008].

¹⁸ W. Kołosow, D. Zajac, *Pridniestrowskij konflikt...*, A. Wołkowa, *Lidier*, Tiraspol 2001; S. Troebst, *„We are Transnistrians!”...*, s. 10–12; I. Zolotuchina, *W Pridniestrowje włast' priwatizirowała wsio, kromie wozducha*, „Komsomolskaja Prawda w Ukrainie”, 22.03.2006, <http://old.kp.kiev.ua/> [2.04.2009]; S. Hensel, A. Popov, G. Stamate, *Moldova Strategic...*, s. 14.

¹⁹ Zob. np.: *Zdies' żywut osobienyje ludi*, wywiad z I. Smirnowem („prezydentem” Naddniestrza), „Zawtra”, 9.07.2002, <http://www.zavtra.ru/> [31.08.2009].

dzic swą przynależność do „narodu naddniestrzańskiego”²⁰. Jak się wydaje, jedyny rozdzźwięk dotyczy okresu, kiedy ów naród się formował. Według pierwszej opinii, powstawał przez kilka wieków; według drugiej – przez kilkanaście lat istnienia Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej; według trzeciej zaś – przez „wiele dziesięcioleci i nawet stuleci (XIX–XX w.)”²¹.

Pomimo przekonania władz i socjologów naddniestrzańskich o istnieniu w lewo-brzeżnej Mołdowie dominującego liczebnie i w pełni ukształtowanego „narodu naddniestrzańskiego”, większość badaczy i ekspertów zajmujących się problemem Naddniestrza nie zgadza się z tym²². Niemniej jednak należy zauważyć, że kilkunastoletnie działania władz *quasi*-państwa nie są całkowicie nieskuteczne. Pewna część mieszkańców tego separatystycznego regionu rzeczywiście uważa się bowiem za „Naddniestrzan”. W grupie tej jest zapewne istotna część ludzi młodych, urodzonych i/lub wychowanych już w niezależnym od władz centralnych *quasi*-państwie, niemających żadnych doświadczeń z okresu współistnienia ich regionu z prawobrzeżną Mołdową²³.

Marcin Kosienkowski

The Nation-building Process in Pridnestrovian Moldavian Republic (Transnistria) (Abstract)

²⁰ Zob. np.: *Pridniestrowcy ooznajut siebia osoboj nacyjej*, wywiad z I. Galinskim (dyrektorem Centra socjalnych i političeskich issledowanij „Pierspięktiw”), 21.01.2008; Prawosławnoje informacyjnoje agentstwo Russkaja linija, <http://www.rusk.ru/> [25.03.2009].

²¹ Zob.: N. W. Babilunga, *Pridniestrowskij konflikt...*, s. 183; *Zdies' żywut osobiennyje...*; *Pridniestrowcy ooznajut...*

²² Wywiad z Je. Bobkovej (dyrektorem naddniestrzańskiego Niezawisimogo centra analiticzeskich issledowanij „Nowyj Wiek” w Tyraspolu), Lublin, 16.05.2007; Wywiad z N. Popescu. Wywiad z E. Crețu (koordynatorką Cooperative Peace Project w Resource Center of Moldovan Nongovernmental Organizations for Human Rights – CreDO w Kiszyniowie), Kiszyniów, 31.07.2007; Wywiad z D. Trieninem (zastępcą dyrektora Moskowskiego Centra Karnegi w Moskwie), Moskwa, 7.11.2007; R.A. Chamberlain-Creangă, *The “Transnistrian People”? Citizenship and Imaginings of “The State” in an Unrecognized Country, [w:] Weak State, Uncertain Citizenship: Moldova*, red. M. Heintz, Frankfurt am Main 2008, s. 103–124. Por.: S. Troebst, „We are Transnistrians!”, s. 13; P. Kolstø, *The Sustainability...*, s. 730–731; J. Solak, *Mołdawia. Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*, Toruń 2009, s. 54–58.

²³ Zob.: A. Safonow, *Głos w dyskusji...*, s. 7, 13; A. Jaz’kowa, *Głos w dyskusji...*, s. 11; Ch. King, *Benefits...*, s. 543–545; O. Nantoi, *The Issue...*, s. 238–241; N. Belitser, *op.cit.*, s. 2–5; W. M. Czugujenko, *Socjalizacyja mołodioży kak faktor stanovlenija i ukrieplenija pridniestrowskoj gosudarstwiennosti*, [w:] *Pridniestrowskaja gosudarstwiennost’: istorija i sowriemiennost’*, ried. S.I. Bieril, I.N. Galinskij, I.M. Błagodatskich, Tiraspol 2005, s. 77–83; N. Cojocar, *Nationalism and Identity...*, s. 261–272.

Shortly after Pridnestrovian Moldavian Republic (Transnistria) seceded from Moldova at the beginning of the 1990s the quasi-state authorities took action to consolidate its multi-ethnic population into the "Transnistrian nation," a concept that is broadly equivalent to its "state". This is one of the ways in which the Transnistrian statehood continues to be strengthened. To achieve the quasi-state authorities' aim, a state ideology has been created in the PMR that is universally supported by all Transnistrian "governmental" and "non-governmental" institutions; this combines new Transnistrian patriotism with existing Russian traditions and elements of Soviet ideology.

Although the Transnistrian authorities and local sociologists all claim that the "Transnistrian nation" (already) exists, is fully-shaped and encompasses the majority of the region's population, most researchers and experts dealing with the Transnistrian issue do not share this opinion. However, what becomes clear is that the Transnistrian regime has, in reality, been moderately successful with its ideological initiative. Indeed, some groups of the Transnistrian population, most probably a significant proportion of younger people, do consider themselves to be "Transnistrian".